

Yeni Suriye'nin Dış Politikası

Ömer Özkızılcık

20.02.2025

Giriş

Esed rejiminin devrilmesinin hemen akabinde Suriye'de yeni bir yönetim kuruldu. Ahmed Şara'nın liderliğinde kurulan bu yeni yönetim, Suriye'de yıllardır süregelen savaşın getirdiği yıkım ve karmaşanın ardından huzurlu ve barışçıl bir ortamda kurulacak geçiş hükümetine kadar "emanetçi hükümet" olarak görevlendirildi. Emanetçi hükümetin idareyi devralmasının ardından 29 Ocak 2025 tarihinde Suriyeli devrimcilerin oluşturduğu konsey tarafından Ahmed Şara, Suriye'nin geçiş dönemi Cumhurbaşkanı olarak atandı. Geçiş hükümetini kurmakla görevli olacak yasama komitesi ve ulusal diyalog konferansı henüz oluşturulmamış olsa da emanetçi hükümetin şu ana kadar attığı adımlardan aktif bir dış politikaya sahip olduğu görülmektedir.

Suriye'deki yeni yönetimin şimdiye kadar yaptığı diplomatik temaslar ve yürüttüğü dış politika yaklaşımı bölgedeki politik dengeler ve bölgenin geleceği için büyük bir önem arz etmektedir. Bu rapor; Suriye'deki yeni yönetimin dış politikadaki yaklaşımlarını ve şimdiye kadar elde ettiği başarıları ele alacaktır. Bu rapor oluşturulurken hem açık kaynak bilgilerine hem de 10 - 20 Aralık 2024 ile 01 - 07 Şubat 2025 tarihleri arasında yapılan saha araştırmasından elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Raporda; yeni yönetimin diplomatik temasları, jeopolitik pragmatizmi, Türkiye ve Arap devletleriyle olan ilişkileri, ABD ile aralarında devam eden belirsizlik ve Avrupa ile ekonomik işbirliği arayışı konu edilecektir. Bu konu başlıkları üzerinden de yeni yönetimin dış politika yaklaşımı hakkında bazı çıkarımlarda bulunulacaktır.

Diplomatik Temaslar

Suriye'deki yeni yönetimin uluslararası temasları, görevi devraldığı ilk iki aylık süreçte oldukça hızlı ve yoğun bir şekilde ilerlemiştir. Bu bağlamda Suriye hükümetine yönelik uluslararası alanda bir belirsizliğin olduğu da görülmektedir. İlk başta Türkiye Millî İstihbarat Teşkilatı Başkanı İbrahim Kalın'ın ve ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Barbara Leaf'in kamuoyuna fotoğraf verilmeyen ziyaretleri öne çıkmaktadır. Ardından Türk Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın yaptığı resmî Şam ziyareti ve akabinde düzenlenen basın açıklamasının⁽¹⁾ neticesinde, Suriye'nin diplomatik temaslarının ivme kazandığı görülmektedir. Türkiye'nin yapmış olduğu bu öncü hamleyle Suriye'nin yeni yönetimine karşı olan bu belirsizlik ortadan kalkmış ve devam eden süreçte de birçok üst düzey resmî temas gerçekleşmiştir. Emanetçi hükümetin ve yeni yönetimin lideri Ahmed Şara'nın yaptığı ziyaretler, 29 Ocak 2025 tarihinde Suriyeli devrimci grupların Ahmed Şara'yı resmî olarak geçiş dönemi Cumhurbaşkanı olarak

⁽¹⁾ Youtube, „Hakan Fidan Şam'da Ahmed Şara ile Birlikte Açıklama Yaptı | NTV“, 22 Aralık 2024, NTV, <https://www.youtube.com/watch?v=aOO5UMCtbJU> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

seçmesiyle farklı bir boyut kazanmıştır. Ahmed Şara ilk olarak Suudi Arabistan'a resmî bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Akabinde Türkiye'ye resmî bir ziyaret olmuştur. İlk resmî ziyaretin Suudi Arabistan'a düzenlenmesi, Türkiye ile Suriye arasındaki koordineli bir kararın neticesinde olduğu aktarılmıştır.

Altındaki tabloda yeni Suriye yönetiminin öne çıkan diplomatik görüşmelerinin listesi bulunmaktadır.

Tablo 1 Öne Çıkan Diplomatik Görüşmeler

Tarih	Görüşme Detayı
12 Aralık 2024	Türkiye Millî İstihbarat Teşkilatı Başkanı İbrahim Kalın'ın Şam ziyareti
20 Aralık 2024	ABD Dışişleri Bakan Yardımcı Barbara Leaf'in başkanlığındaki heyetin Şam ziyareti
22 Aralık 2024	Lübnan Dürzi Lideri Velid Canbolat'ın Şam ziyareti
22 Aralık 2024	Türk Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın Şam ziyareti
22 Aralık 2024	Suudi Delegasyonun Şam ziyareti
23 Aralık 2024	Katar Dışişleri Bakanı Muhammed el Huleyfi'nin Şam ziyareti
23 Aralık 2024	Ürdün Dışişleri Bakanı Eymen Safadi'nin Şam ziyareti
26 Aralık 2024	Irak İstihbarat Başkanı Hamid el Şatri'nin Şam ziyareti
30 Aralık 2024	Ukrayna Dışişleri Bakanı Andri Sybiha'nın Şam ziyareti
1 Ocak 2025	Suriye Dışişleri Bakanı Esad Şeybani, Savunma Bakanı Murhaf Ebu Kasra ve İstihbarat Başkanı Enes Hattab'ın Suudi Arabistan ziyareti
3 Ocak 2025	Almanya Dışişleri Bakanı Annelena Baerbock ve Fransa Dışişleri Bakanı Jean-Neol Barrot'un Şam ziyareti
5 Ocak 2025	Suriye Dışişleri Bakanı Esad Şeybani, Savunma Bakanı Murhaf Ebu Kasra ve İstihbarat Başkanı Enes Hattab'ın Katar ziyareti
6 Ocak 2025	Suriye Dışişleri Bakanı Esad Şeybani, Savunma Bakanı Murhaf Ebu Kasra ve İstihbarat Başkanı Enes Hattab'ın Birleşik Arap Emirlikleri ziyareti
7 Ocak 2025	Suriye Dışişleri Bakanı Esad Şeybani, Savunma Bakanı Murhaf Ebu Kasra ve İstihbarat Başkanı Enes Hattab'ın Ürdün ziyareti
10 Ocak 2025	İtalya Dışişleri Bakanı Antonio Tajani'nin Şam ziyareti
11 Ocak 2025	Lübnan Başbakanı Necip Mikati'nin Şam ziyareti
22 Ocak 2025	Suriye Dışişleri Bakanı Esad Şeybani'nin Davos Ekonomik Forumuna katılımı
24 Ocak 2025	Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Faysal bin Farhan'ın Şam ziyareti
28 Ocak 2025	Rusya Dışişleri Bakan Yardımcısı Mikhail Bogdanov ve Rusya Başkanı Suriye Özel Temsilcisi Alexander Lavrenyev'in Şam ziyareti

30 Ocak 2025	Katar Emiri Şeyh Temim bin Hamed el Sani'nin Şam ziyareti
2 Şubat 2025	Suriye Cumhurbaşkanı Ahmed Şara ve Dışişleri Bakanı Esad Şeybani'nin Suudi Arabistan ziyareti
4 Şubat 2025	Suriye Cumhurbaşkanı Ahmed Şara ve Dışişleri Bakanı Esad Şeybani'nin Türkiye ziyareti
5 Şubat 2025	Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ile Suriye Cumhurbaşkanı Ahmed Şara'nın telefon görüşmesi ve Fransa'ya ziyaret teklifi
7 Şubat 2025	Almanya Şansölyesi Olaf Scholz ile Suriye Cumhurbaşkanı Ahmed Şara'nın telefon görüşmesi ve Fransa'ya ziyaret teklifi
8 Şubat 2025	Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü Başkanı Fernando Arias'ın Şam ziyareti
8 Şubat 2025	Cezayir Dışişleri Bakanı Ahmed Attaf'ın Şam ziyareti

Bölgesel güvenliğin sağlanması için Suriye'de güçlü bir hükümet ve bu hükümetin tüm Suriye'deki vilayetlerle dengeli bir ilişkisinin olması ortak bir çıkar olarak öne çıkmıştır. Nitekim Suriye'den güvenlik sorunların ihraç edilmemesi ve Suriye'nin hiçbir komşusuna tehdit oluşturmaması ve başka ülkelerin içişlerine müdahale etmemesi ortak bir yaklaşımdır. Bu bağlamda Suriye'deki yeni hükümetle hızlı ilişkilerin kurulduğu ve en başından angajmanın yüksek tutulduğu görülmektedir.

Yeni Suriye Yönetiminin Dış Politika Yaklaşımı

Her ne kadar Suriye'de geçiş hükümeti kurulmamış olsa da emanetçi hükümetin ve geçiş dönemi Cumhurbaşkanı Ahmed Şara'nın dış politika yaklaşımına dair bazı ipuçları görülmektedir. Aynı şekilde uluslararası sistemdeki diğer devletlerin de Suriye'ye yönelik yaklaşımlarına dair bazı göstergeler oluşmaktadır.

Rusya ve Jeopolitik Pragmatizm

Şara önderliğindeki Suriye'nin uluslararası toplumla yakından ilişkiler geliştirmek istediği ve bu bağlamda tüm diplomatik girişimlere açık olduğu görülmektedir. Hatta Rus heyetini dahi kabul ederek⁽²⁾ birçok öngörünün ötesinde bir diplomatik esneklik ve pragmatizm sergilemiştir. Nitekim Rusya, Esed rejimine açıktan destek vermiş ve bu süreçte binlerce Suriyelinin ölümünden sorumlu bir devlettir. Rusya'ya karşı gösterilen bu esneklik, yeni Suriye yönetimin belki de en büyük pragmatik hamlesi olmuştur. Hatta Rusya'nın Suriye'de bulunan ve yıllarca birçok Suriyeli vatandaşın ölümüne sebep olan Hmeymin Hava Üssü'ne ve Rusya için jeostratejik öneme haiz Tartus Limanı'na ilişkin yapıcı bir yaklaşım gösterilmiştir. Ahmed Şara

⁽²⁾ Nerdun Hacıoğlu, "Rusya'dan Suriye'ye ilk resmi ziyaret", Hürriyet, 29 Ocak 2025, <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/rusyadan-suriyeye-ilk-resmi-ziyaret-42674158> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

yönetimindeki Suriye’de, bu iki Rus askerî varlığının muhafazası üzerine görüşmeler devam etmektedir.⁽³⁾ Suriye tarafı resmî olarak Rusya’dan Beşar Esed’in iadesini talep etmiş olsa da Rusya’nın bu talebe sıcak bakması muhtemel görünmemektedir.

Ukrayna Dışişleri Bakanı, Suriye Dışişleri Bakanı Esad Şeybani ile yaptığı ortak basın açıklamasında Suriye’deki Rus askerî varlığına son verilmesini tavsiye etmiştir.⁽⁴⁾ Benzer bir şekilde Almanya’nın Suriye Özel Temsilcisi de Rusya’nın Suriye’deki askerî varlığının son bulması gerektiğini ifade etmiştir.⁽⁵⁾ Ancak bu konudaki ilk ve en net açıklama Hollanda’dan gelmiştir. Hollanda Dış İşleri Bakanı, Suriye’ye yönelik yaptırımların kaldırılması için Rusya’nın Suriye’deki askerî varlığının son bulmasını şart koşmuştur.⁽⁶⁾ Saha araştırması kapsamında gerçekleştirilen mülakatlarda da birçok Avrupalı ülkenin, Suriye’den asıl taleplerinin Rus askerî üslerinin varlığına son vermesi yönünde olduğu belirtilmiştir.

Avrupa ülkelerinin Rus askerî varlığının sona ermesine yönelik bu kadar baskısına rağmen ve Rusya’nın Suriye’de işlediği yüzlerce savaş suçu henüz hafızalarda tazeliğini korurken yeni Suriye yönetimi, Rusya’ya karşı daha esnek bir yaklaşımda bulunmaktadır. Yeni yönetimin; Rus askerî varlığına karşı kesin ve mutlak bir tutum sergilemek yerine, Rusya’ya yönelik daha ılıman ve onların askerî varlığını kabul edebilecek bir şekilde yaklaşım sergilemesinin arkasında jeopolitik pragmatizm olduğu değerlendirilmektedir. Nitekim Suriye’nin jeopolitik alandaki geleceği olumlu görülmele birlikte belirsizliğini de korumaktadır. Suriye’yi özellikle Soğuk Savaş döneminden beri jeopolitik olarak ve Birleşmiş Milletler nezdinde Rusya korumaktadır. Rusya’nın BMGK’daki veto hakkı, yeni yönetime ilişkin terör sınıflandırılmasının kaldırılması ve Suriye’ye dönük olası kararların alınması açısından önemlidir.

İsrail’in ve ABD’deki yeni Trump yönetiminin Suriye yönelik politikası belirsizliğini korumaktadır. Buna ek olarak Rusya’nın Suriye’den çıkması durumunda, Suriye’nin güvenliğini kimin sağlayacağı sorusu ortaya çıkacaktır. Yeni Suriye yönetimi, jeopolitik pragmatizm göstererek Rusya’nın askerî himayesini ve BM’deki korumasını muhafaza etmeyi tercih edebilir. Aynı zamanda altta daha detaylı bir şekilde ele alınacağı üzere geçiş yönetiminin, Türkiye’yi Suriye’nin yeni bir güvenlik garantörü olarak da görmek istediği açıktır. Ancak Türkiye’nin güvenlik rolüyle Rusya’nın rolü birbirinin alternatifi olarak görülmemektedir.

⁽³⁾ Tim Zadorozhnyy, “Syria to reassess Russian military presence 'based on national interests,' may seek Assad's extradition”, Kyiv Independent, 7 Şubat 2025, <https://kyivindependent.com/syria-to-reassess-russian-military-bases-may-demand-assads-extradition/> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

⁽⁴⁾ Adam Lucente, “Ukraine FM in Syria, urges interim government to expel Russia”, Al Monitor, 30 Aralık 2024, <https://www.al-monitor.com/originals/2024/12/ukraine-fm-syria-urges-interim-government-expel-russia> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

⁽⁵⁾ Anadolu Agency, “Germany demands Russia close its military bases in Syria”, 16 Ocak 2025, <https://www.aa.com.tr/en/europe/germany-demands-russia-close-its-military-bases-in-syria/3452688> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

⁽⁶⁾ Al Mayadeen English, “Russia must exit Syria for EU to lift sanctions on HTS: Dutch FM”, 16 Aralık 2025, <https://english.almayadeen.net/news/politics/russia-must-exit-syria-for-eu-to-lift-sanctions-on-hts--dutch> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

Suriye yönetiminin bu yaklaşımının arkasında tüm yumurtaları bir sepete koymama arzusu bulunsa da asıl mesele, Suriye'nin yok olan hava kuvvetleri ve hava savunma kapasitesidir. An itibarıyla Suriye, bir devlet olarak kendi egemenliğini koruyabilecek güce ve askerî unsura sahip değildir. Bu yüzden Katar'ın da yaptığı gibi kendi egemenliğini korumak için birden fazla aktöre başvurmuştur. Bu yaklaşım ani ve duygusal bir tepkiden ziyade, jeopolitik bir okumanın tezahürüdür. Bunun yanında ABD'nin Fırat'ın doğusundaki varlığının sürdüğü bir denklemde, Rusya'nın Suriye'de bulunmaya devam etmesi bir dengeleyici unsur olacaktır. Oluşacak yeni konjonktürde Rusya ve Türkiye'nin, Suriye hükümetinin onayıyla bölgede meşru askerî varlıkları bulunurken ABD'nin varlığı ise uluslararası hukuk açısından sorun teşkil edecektir. Son olarak İsrail'in işgal altındaki Golan Tepelerinden ilerleyip tampon bölgeyi de aşarak Suriye topraklarındaki kontrol alanını genişletmesi de ciddi bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. İsrail karşısında olası tüm gelişmelere ilişkin Rusya'nın bölgedeki askerî varlığı, Suriye'ye belirli bir ölçüde güven sağlamaktadır. Söz konusu bu sebeplerden ötürü, Suriye yönetiminin – oyun değiştirici bir gelişme olmadıkça – Rusya'nın Suriye'deki askerî varlığını onaylaması öngörülmektedir.

Türkiye ve Arap Devletleriyle Olan İlişkiler

Yeni dönemde Suriye'nin en önemli ve stratejik müttefikinin Türkiye olması beklenmektedir. Nitekim Türkiye'nin Suriye krizi boyunca oynadığı rol, Türkiye'nin Suriye bağlamında çok büyük ve ciddi kazanımlar elde etmesini sağlamıştır. Sosyal tabandan başlayarak Türkiye'nin yeni Suriye'deki konumu farklıdır. Öyle ki, saha araştırmasında yapılan mülakatlarda Esed rejimine destek vermiş Suriyeli sosyal yapıların en büyük endişelerinden biri, Suriye'nin İran kuklası olmaktan çıkıp Türk hegemonyasına girmesidir. Bu endişe sadece Suriye'deki bazı eski rejim yanlısı kitlelerde değil, aynı zamanda uluslararası alanda da bulunmaktadır. Başta Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi olmak üzere bazı Avrupalı ülkelerin ve Arap devletlerinin de benzer kaygıyı taşıdığı görülmektedir.⁽⁷⁾ ABD Başkanı Donald Trump'ın da ifade ettiği üzere: “Suriye'nin anahtarı Türkiye'nin elinde olacak”.⁽⁸⁾

Her ne kadar yeni Suriye yönetimi nezdinde Türkiye, en güvenilir dost olarak görülse de hem yeni yönetimin hem de Türk hükümetinin Türkiye-Suriye ilişkilerinin uluslararası alanda ve Suriye içerisinde yanlış anlaşılmasını istemediği görülmektedir. İki ülke arasında birçok alanda geniş ve kapsamlı bir işbirliği ve ortaklık kurulması kaçınılmaz bir gerçektir. Suriye'nin özgür ve bağımsız bir aktör olarak görülmesi, hem Şam hem de Ankara tarafından önemsenmektedir. Ancak Suriye'deki yıkımın boyutu, Türkiye'nin tek başına omuzlayıp kaldırabileceği bir yük değildir. Suriye'nin yeniden imarı sürecinde Türkiye'nin yanında, Arap ve Avrupa ülkelerinin de yer alması gerekmektedir.

Buna bağlı olarak yeni Suriye yönetiminin, Arap devletleri nezdindeki algısı halen tam olarak oturmuş değildir. Her ne kadar Katar, doğrudan Suriye'ye ziyaret gerçekleştirmiş olsa da

⁽⁷⁾ Argus Media, “EU nears lifting sanctions on Syria”, 17 Şubat 2025, <https://www.argusmedia.com/en/news-and-insights/latest-market-news/2658557-eu-nears-lifting-sanctions-on-syria> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

⁽⁸⁾ Bianet, “Trump: Suriye'nin anahtarı Türkiye'nin elinde olacak”, 17 Aralık 2024, <https://bit.ly/3ETk67> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

Birleşik Arap Emirlikleri, Irak, Lübnan, Ürdün, Mısır ve Suudi Arabistan Suriye'deki bu iktidar değişimini kaygıyla takip etmiştir. Kısa bir kararsızlık döneminin akabinde Suudi Arabistan, yoğun ve güçlü bir şekilde yeni yönetimle ilişkilerini geliştirip Suriye'ye tüm imkânlarıyla girmeye karar vermiştir. Ürdün, Lübnan ve Birleşik Arap Emirlikleri ise ihtiyatlı bir iyimserlikle Şam ile diyalog kurmaya başlamışlardır. Ancak Irak ve Mısır'ın, Şam ile bir temas gerçekleştirmelerine rağmen yeni Suriye yönetimine dair endişelerinin sürdüğü görülmektedir.

Arap devletleri geçtiğimiz dönem Esed rejimiyle ilişkilerini normalleştirirken ortaya koydukları tüm argümanlar mevcut konjonktürde daha da güçlenmiştir. Esed rejimiyle ilişkilerini devam ettiren ve onu tekrar Arap Ligi'ne davet eden devletlerin, yeni Suriye yönetimini reddetmesi veya bloke etmesi söylem düzeyinde sıkıntılı olacaktır.

Diğer bir gerçeklik ise şudur: Suriye bir Arap ülkesidir. Yeniden imar için Arap devletlerinin finansal yardımına ihtiyacı vardır ama Arap başkentlerinde Suriye'deki devrime ilişkin kaygılar bulunmaktadır. Özellikle 2011'deki Arap halk ayaklanmaları sonrasında elde edilen devrim başarılarına karşı; Mısır, Libya ve Tunus'taki devrim karşıtı koalisyonun başarısı düşünülürse, Suriye'nin kendisine karşı bir Arap koalisyonunun oluşmasını engellemek istemesi tabiidir. Saha araştırmasında görüşülen Suriyeli yetkililer, Suriye'deki devrimi ihraç etmek istemediklerini ifade etmiştir. Bunun yanında Arap ülkeleriyle işbirliğine ihtiyaçları olduğunun da farkındadırlar. Bu yaklaşımın bir tezahürü olarak Mısırlı Ahmed Mansur'un Suriye'den yayınladığı bir videoda Mısır'ı tehdit etmesi üzerine Ahmed Mansur, Suriyeli makamlarca tutuklanmıştır.

Aynı şekilde Ortadoğu'daki devrim ve karşıt devrim süreçlerinde Arap ülkeleriyle ilişkileri gerileyen Türkiye'nin de Türkiye karşıtı bir koalisyonu arzu etmeyeceği kesindir. Nitekim Türkiye'nin Ortadoğu'daki normalleşme süreci başarılı olmuştur. Suriye'deki devrimle beraber artık Ortadoğu'daki tüm Arap devletleriyle Türkiye'nin ilişkileri olumlu düzeydedir. Türkiye, 'değerli yalnızlık'tan⁽⁹⁾ kurtulmakla kalmayıp güçlü bölgesel ilişkiler de kurmuştur. Ankara; Suriye'nin Türk hegemonyası altında olup Arap dünyası ile Türkiye arasındaki iyi ilişkilere engel olmasını değil, Suriye'nin tam bağımsız bir ülke ve Arap dünyasına açılan bir kapı olmasını arzulamaktadır. Ayrıca Suriye'nin kendi ayakları üzerinde durabilecek bir hale gelmesi ve Suriyeli sığınmacıların ülkelerine geri dönebilmesi için ülkenin yeniden imar edilmesi gerekmektedir. Arap devletlerinin finansal kapasitesine olan ihtiyaç, Ankara tarafından da bilinmektedir. Bu yaklaşımın bir tezahürü olarak Türkiye, Suriye'deki yeniden imar süreci için Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin de desteğini arzulamaktadır.⁽¹⁰⁾

Gerek Arap devletleri gerek Türkiye açısından bakıldığında Suriye'nin bağımsız bir ülke olması her iki tarafın da ortak çıkarıdır. Suriye'nin bir tarafa daha fazla bağımlı olmaması

⁽⁹⁾ Serkan Demirtaş, "Türk dış politikasında 2013: 'Değerli ama yalnız', BBC Türkçe, 30 Aralık 2013, <https://bit.ly/4gG70MJ> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

⁽¹⁰⁾ Ragıp Soylu, "Turkey seeks Saudi Arabia and UAE support for new Syria", Middle East Eye, 17 Aralık 2024, <https://bit.ly/3CL2gYy> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

için Türkiye ile Arap ülkeleri arasında bir denge gözetilmesi gerekmektedir. Ahmed Şara'nın Türkiye'den önce Suudi Arabistan'a gitmesi bu denge politikasının bir göstergesidir. Ancak asıl mesele gelecek dönemde Suriye içerisindeki görev dağılımı ve dengeler olacaktır. Gerçekleştirilen mülakatlarda edinilen izlenime ve basına yansıyan haberlere göre⁽¹¹⁾ Suriye tarafı, Suriye'nin yeniden imarı için Körfez sermayesine kapılarını açacaktır. Ayrıca Suriye'yi Arap dünyasının ayrılmaz bir parçası olarak tahkim etmek için Arap Ligi ve diğer platformlarda Suriye'nin, Arap devletleriyle genel anlamda bir eşgüdüm içerisinde hareket etmesi beklenmektedir. Suriye'nin uluslararası alanda rehabilitasyonu ve Suriye'ye yönelik yaptırımların kaldırılması için Suriye'nin, Arap devletlerinin diplomatik girişimlerine ve lobi gücüne dayanması öngörülmektedir.

Diğer yandan Suriye'nin Türkiye ile ilişkileri temelde dört unsur üzerinden ilerleyecektir. Birincisi, demografik ve sosyal alanda olacaktır. Türkiye'deki Suriyeliler, özellikle Türkmenler, iki millet arasında yapılan evlilikler ve iş insanları ikili ilişkilerin temelini oluşturacaktır. İki ülke arasında ilerleyen süreçte daha akışkan geçişlerin olması ve daha fazla sivil işbirliğinin yapılması beklenebilir. İkinci unsur ise, bilgi aktarımı olacaktır. Nitekim Suriye'deki devlet kurumlarının ve ekonomik yapının yeniden tasarlanması gerekecektir. Yapılan mülakatlarda ülkedeki tüm devlet kurumlarının yeniden dizayn edilmesinde ve devlet sisteminin oluşturulmasında Şam'ın, Türkiye'nin devlet geleneğine ait tecrübesinden faydalanmak istediği görülmüştür. Suriye'nin sosyalistvari ekonomik sistemden, liberal ekonomiye geçişi için de Türkiye'nin desteğine ve tecrübe aktarımına ihtiyacı vardır. Üçüncü unsur ise, Türkiye ile ilişkilerde en önemlisi olan ve Arap devletlerinin Türkiye'ye bu konuda rakip olamayacağı alan güvenlidir. Suriye'deki güvenlik sektörünün ciddi bir reforma ihtiyacı vardır. Bunun yanında Suriye, kendi egemenliğini koruma kapasitesine henüz sahip değildir. Bu yüzden, Türkiye'nin Suriye'de askerî üsler kurması ve yeni Suriye ordusunu eğitmesi konuları tartışılmaktadır. Türkiye'nin, Suriye'de güçlü askerî unsurlarının bulunacak olması ve bu yönde yapılacak yatırımlar, Türk – Arap dengesinde teraziye Türkiye lehine çeviren çok güçlü bir etkidir. Bütün bunların yanında güvenlik alanından bile daha etkili olan dördüncü temel unsur ise güvendir. Suriye'deki yeni yönetimi oluşturan tüm elitlerin ortak özelliği, bir zamanlar Türkiye ile yakın temasta ya da işbirliği içinde olmuş kişiler olmalarıdır. Suriye'deki tüm eski muhalif yapıların en çok güvendiği aktör Türkiye'dir. Nitekim Arap devletleri, ABD ve Avrupa ülkeleri Suriyeli muhaliflere olan desteklerini zamanla sonlandırmışken devrim gerçekleşene kadar muhaliflere karşı desteğini koruyan ve hatta artıran tek ülke Türkiye olmuştur. Geçen 14 yıldaki olumlu Suriye politikası neticesinde Türkiye, Suriye halkının genelinin sevgisini kazanmaktan da öte, yeni Suriye elitinin ve Suriye'deki güç merkezlerinin güvenini kazanmıştır. Türkiye haricinde yeni elitin güvendiği diğer bir aktörün ise Katar olduğu gözlemlenmiştir.

⁽¹¹⁾ Emily Tasinato, "All change: How Europeans and Gulf Arab states can promote Syria's political transition", European Council on Foreign Relations, 3 Şubat 2025, <https://bit.ly/4k3WeD6> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

ABD ile Devam Eden Belirsizlik

Suriye'nin ABD'ye yönelik dış politika yaklaşımını daha iyi anlayabilmek için, Suriyeliler açısından öncelikli ve en önemli meselenin ekonomi olduğunu unutmamak gerekir. Nitekim Suriye'deki insanların %90'ı, yoksulluk sınırın altında yaşamaktadır. Yapılan saha araştırmasında tüm kesimlerinin ortak talebinin Suriye'ye yönelik yaptırımların derhal kaldırılması olmuştur. Beşar Esed'in devrilmesinden sonra insanlarda genel olarak büyük bir beklenti oluşmuştur. Özellikle sivil kesim, ekonominin kısa sürede iyileşmesini arzulamaktadır. Eğer yeni Suriye yönetimi, insanların gündelik hayatına dokunan somut iyileştirmeler sağlayamazsa, ülkedeki çatlak seslerin yükselmesi beklenmektedir.

ABD ise Suriye'ye yönelik yaptırımlar konusunda belirleyici aktör konumundadır. Avrupa Birliği'nin Suriye'ye yönelik ayrı yaptırımları olsa da asıl önemli etkiye sahip olan Amerikan yaptırımlarıdır. Tek başına Avrupa'nın yaptırımları kaldırması çok bir anlam ifade etmeyecektir. Ancak tek başına ABD'nin yaptırımları kaldırması, Suriye için hayati derecede önemlidir. Her ne kadar Biden yönetimi, görev süresini doldurmadan önce Suriye'ye yönelik yaptırımlar için kısmi bir altı aylık muaf kararı olsa da yaptırımlar tamamıyla kaldırılmamıştır. Bunun farkında olan ABD'nin, yaptırımları bir siyasî şantaj olarak değerlendirmesi öngörülebilir.

Yaptırım dosyasına ilaveten, Trump yönetiminin yeni Suriye yönetimine karşı bakış açısının ne olacağı belirsizliğini sürdürmektedir. Bu raporun yazıldığı tarihe kadar, Trump yönetimi ile Suriye arasında herhangi bir resmî temas olmamıştır. Nitekim Trump yönetiminin Suriye'ye yönelik bakış açısını dört faktör şekillendirmektedir. Birinci faktör ilgisizliktir. Trump yönetimi için Suriye konusu, önem hiyerarşisi bakımından çok alt sıralarda yer almaktadır. İkincisi ise, İsrail'in güvenliğidir. Eğer Suriye tarafından İsrail'in güvenliğine yönelik bir tehdit olursa, o zaman Trump yönetiminin politika belirlemesi beklenebilir. İsrail'in, Suriye topraklarında işgal ettiği bölgeleri genişletmesi⁽¹²⁾ ve Suriye Cumhurbaşkanı'nın, Trump'ın Gazze'deki Filistinlileri zorla yerinde etme planına⁽¹³⁾ yönelik somut bir karşıt pozisyon alması⁽¹⁴⁾ doğal olarak bir gerginlik oluşturacaktır. Ancak Ahmed Şara'nın verdiği röportajlarda 'İsrail Devleti' kavramını kullanması⁽¹⁵⁾ ve İsrail'in varlığını inkâr etmediğini göstermesi, yeni Suriye yönetiminin İsrail ile aralarındaki meseleyi suhuletle çözümlenme arayışında olduğuna dair bir gösterge olarak değerlendirilmektedir. Üçüncü faktör ise, İran'ın Ortadoğu'daki varlığıdır. İran'ın Suriye'den çıkarılması ve yeni Suriye yönetiminin İran'a

⁽¹²⁾ Burak Dağ, "İsrail'in Suriye'de işgal ettiği bölgede 15 kilometrelik bir "kontrol bölgesi" kurmayı planladığı öne sürüldü", Anadolu Ajansı, 10 Ocak 2024, <https://bit.ly/4jZYLhw> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

⁽¹³⁾ Atila Altuntaş, Zuhail Demirci, Erbil Başay, Khalid Mejdoub ve Ali Semerci, "Trump'ın Filistinlileri zorla yerinden etme planı Fas, Almanya, İngiltere ve İsveç'te protesto edildi", Anadolu Ajansı, 15 Şubat 2025, <https://bit.ly/411sGNC> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

⁽¹⁴⁾ The New Arab, "Syria's Sharaa calls Trump Gaza plan 'serious crime' bound to fail", 11 Şubat 2025, <https://bit.ly/4jZ8m8j> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

⁽¹⁵⁾ Hassan Hassan, "A significant trend that is no accident: In this interview and before, Syrian President Ahmad al-Sharaa refers to 'the State of Israel' (or Israel), even when discussing the Golan Heights occupation. Not 'Zionist entity' or just Israel. Typically this is considered heresy.", Twitter, 10 Şubat 2025, <https://bit.ly/3X4VSSQ> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

geçit vermemesi, Trump ve ekibinin arzuladığı ve olumlu gördüğü bir gelişmedir. Dördüncü faktör ise, yeni Suriye yönetiminde görev alanların geçmişidir. Başta Ahmed Şara olmak üzere, yeni Suriye yönetiminde doğrudan ABD'ye karşı savaşmış olan eski El-Kaide üyelerin olması, Trump'ın ekibinin bazı kesimlerince kabul edilemezdir. Özellikle Trump tarafından ABD Ulusal İstihbarat Direktörlüğü'nün başına atanan Tulsı Gabbard'ın bu konuda çok katı bir tutumu olduğu bilinmektedir.⁽¹⁶⁾

Trump yönetiminin Suriye'ye yönelik yaptırımları kaldırması, özellikle yukarıda belirtilen dördüncü faktör göz önünde bulundurulduğunda çok mümkün görünmemektedir. Biden tarafından verilen muafiyetin de dört aylık bir süresi kalmıştır. Ayrıca Amerikan yaptırımlarının ikincil yaptırımları da içermesi, Suriye tarafını önemli bir meydan okumayla karşı karşıya bırakmaktadır. Nitekim muafiyet uzatılmaz veya yaptırımlar kaldırılmazsa, daha önce yukarıda bahsedilen Arap devletlerinin olası finansal yardımları da gerçekleşmeyecektir. Bu meydan okumanın altından kalkabilmek için Şam yönetiminin, Suudi Arabistan başta olmak üzere Arap devletlerinin, Trump ile olan ilişkisine ve onu ikna etme kabiliyetlerine güvendiği anlaşılmaktadır.

ABD ile Suriye arasındaki ilişkileri belirleyecek olan diğer bir mesele ise YPG terör örgütünün akıbetidir. Yapılan saha araştırmasında elde edilen bilgilere göre, Ahmed Şara ile YPG/SDG'nin sözde genel komutanı Mazlum Abdi arasında, ABD arabuluculuğunda yapılan müzakerelerde bir anlaşma zemini oluşmuştu; ancak görüşmeden sonra Mazlum Abdi, Kandil yönetiminden aldığı talimat sonrası bu müzakere zemininden vazgeçmiştir. Bunun yanında YPG'nin siyasî temsilcisi konumunda olan İlham Ahmed'in, İsrail'den yardım ve koruma talep etmesi ve YPG'nin Menbiç'te düzenlediği terör saldırısı görüşmelerin son bulmasına neden olmuştur. Raporun yazıldığı tarih itibariyle müzakereler ilerlemezken Suriye sahasında YPG'ye karşı olumsuz tutum da giderek güçlenmektedir. Saha araştırmasında Suriye'nin tüm kesimlerinin (Dürzilerin bir kısmı hariç) YPG'yi bir ulusal güvenlik sorunu ve Suriye'nin toprak bütünlüğüne yönelik tehdit olarak gördüğü anlaşılmıştır. Bir yandan Suriye halkının talepleri diğer yandan YPG'nin kontrolündeki petrol, su, enerji, tarım gibi ekonomik kaynaklar ve doğal zenginlikler bakımından hayati öneme sahip bölgeler yüzünden, yeni Suriye yönetimi bir an önce harekete geçmelidir. YPG meselesi Şam tarafından müzakere veya askerî olarak çözümlenemezse, Fırat'ın doğusundaki Arap aşiretlerinin harekete geçmesi ve bir Arap-Kürt çatışmasına zemin oluşturabilecek gelişmelerin yaşanması riski bulunmaktadır. Her ne kadar YPG, Suriyeli Kürtleri temsil etmese de düzensiz Arap aşiretlerinin harekete geçmesiyle karşılıklı katliamlar yaşanması veya savaş suçlarının işlenmesi olağandışı riskler değildir.

Bunun yanında Şam yönetimi, yeni düzenli ordu birlikleriyle harekete geçerse yaşanacak olası bir savaşta YPG'nin, ABD'den aldığı askerî ve yoğun lojistik desteğe rağmen uzun süre dayanabileceği öngörülmemektedir. Buna ilaveten Şam'ın bu hamlesiyle ABD'nin, Suriye'ye uyguladığı yaptırımlar kalkmamakla beraber yeni ve daha fazla yaptırımların uygulanması da mümkün olabilir. Söz konusu bu ikilem içerisinde, kendisiyle görüşülen bir Suriyeli yetkili,

⁽¹⁶⁾ Qaseem Azizi, "Trump's intelligence nominee warns of growing threats from Al-Qaeda and ISIS", Amu TV, 31 Ocak 2025, <https://bit.ly/4hxByWx> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

önceliklerinin bir anlaşmaya varmak olduğunu; fakat anlaşma sağlanamadığı takdirde Suriye topraklarını özgürleştirmekten vazgeçmeyeceklerini ve yaptırımlardan korkmadıklarını ifade etmiştir. Buna ek olarak ABD'nin Suriye'deki varlığının, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile ABD Başkanı Donald Trump arasında yapılacak görüşmeler sonrasında biteceğini umduklarını söylemiştir. Bunun gerçekleşmesi durumunda YPG meselesinin daha kolay bir şekilde çözümlenebileceği öngörülmektedir.

Avrupa ile Ekonomik İşbirliği

Yeni Suriye yönetimi genel anlamda Avrupa ülkeleriyle iyi ilişkilere sahip olmayı isteyecektir. Nitekim Avrupa ülkelerinin, Suriye'nin yeniden imar sürecine finansal anlamda önemli katkıları olması beklenmektedir. Ayrıca Avrupa ülkelerinin Suriye'ye ekonomik yatırımlarda bulunması, Suriye ekonomisinin güçlenmesine katkı sunacaktır. Suriye'nin, Avrupa'ya yaklaşımı ile ilgili bir sorunu bulunmamaktadır. Asıl mesele Avrupa ülkelerinin Suriye'ye yönelik tutumudur.

Avrupa ülkeleri; başta Almanya, Fransa ve İtalya olmak üzere doğrudan Şam'a resmî ziyaretler gerçekleştirmiştir. Ayrıca Almanya ve Fransa, Suriye Cumhurbaşkanı'nı resmî olarak ülkelere davet etmiştir. Bu bağlamda Fransa'da düzenlenmesi planlanan Suriye'ye bağlı toplantısı, Suriye için büyük önem arz etmektedir.⁽¹⁷⁾

Avrupalı ülkeler açısından Suriye'nin istikrara kavuşması, temelde iki amaca hizmet edecektir. Birinci amaç; Avrupa'ya doğru Suriyeli mülteci akının durmasıdır. Hatta Avrupa ülkelerindeki Suriyeli mültecilerin vatanlarına geri döndürülmesidir. İkinci amaç ise; Suriye'nin güvenlik sorunu ihraç eden bir ülke olmaktan çıkması ve belirli ölçüde istikrarlı olmasıdır. Bu bağlamda iki taraf arasında niyet açısından bir engel bulunmamaktadır.

Avrupa ve Suriye arasındaki ilişkilerin hızlıca ilerlemesinin önündeki en büyük engel, Avrupa'nın değerler üzerine inşa edilen dış politika söylemi ve AB'nin kendi iç mekanizmasının bürokratik anlamda yavaş olmasıdır. Avrupalı ülkelerin Suriye'ye yönelik yoğun bir şekilde vurguladığı 'azınlıklar korunmalı' söylemi, Suriye tarafında rahatsızlık uyandırmıştır. Saha araştırmasında tespit edildiği üzere, özellikle Suriye'deki etnik ve dini azınlıklar hakkındaki bu söylemin altında farklı emeller olduğu algısı hâkimdir. Bu ifadenin ayrıştırıcı olduğu ve Suriye'de bütüncül bir yapının oluşmasını tehdit ettiği görüşü bulunmaktadır. Bu rahatsızlığı Avrupalı yetkililer de fark etmiş olacak ki, Fransa'da yapılan ortak açıklamada azınlıklar yerine Suriye halkının tüm kesimlerin temsil edilmesinden bahsedilmiştir.⁽¹⁸⁾ İkinci sorun ise, AB'nin iç mekanizmalarından kaynaklı yavaşlıktır. Suriye tarafı yaptırımların hemen ve hızlıca kaldırılmasını istemektedir. Avrupa Birliği ise, yaptırımları tedricen ve sürece yayarak kaldırmayı düşünmektedir. AB, Suriye'ye yönelik bir politika geliştirmek için karar almakta zorlanmaktadır. Ayrıca AB'nin lokomotifi Almanya'nın

⁽¹⁷⁾ Fransa Dışişleri Bakanlığı, "Paris Conference on Syria - Joint statement (13 February 2025)", 13 Şubat 2025, <https://bit.ly/3X7NJgf> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

⁽¹⁸⁾ Fransa Dışişleri Bakanlığı, "Paris Conference on Syria - Joint statement (13 February 2025)", 13 Şubat 2025, <https://bit.ly/3X7NJgf> (Erişim tarihi: 17 Şubat 2025)

seçim arifesinde olması süreci daha da yavaşlatmaktadır. Almanya'nın haricinde özellikle İtalya ve Fransa da AB içerisinde itici bir güce sahiptir. İtalya'nın mülteciler konusundaki hassasiyeti malumdur. Fransa'nın ise sömürgeci geçmişi sebebiyle Suriye'ye özel bir ilgisi bulunmaktadır.

Sonuç

Yeni Suriye yönetiminin dış politika temaslarına bakıldığında Şam yönetiminin, uluslararası alanda aktif bir diyalog geliştirdiği görülmektedir. Yeni yönetimin, başta Türkiye ve Arap devletleriyle olmak üzere yoğun bir diplomasi trafiği yürüttüğü görülmektedir. İlaveten Rusya ve Avrupa ülkeleriyle de temasların güçlü olduğu görülmüştür. Esed rejiminin devrilmesiyle birlikte muhalif grupların iktidarı ele geçirmesinin ardından, Afganistan'da yaşananlara benzer bir senaryonun gerçekleşme endişesi atlatılmıştır. Afganistan'daki Taliban yönetimi, uluslararası alanda hala tanınırlık sorunu yaşarken yeni Suriye yönetimi, hızlı bir diplomatik tanınırlık elde etmiştir. Hatta Esed rejiminin normalleşme sürecindeki diplomatik temaslarından daha hızlı ve üst düzey bir diplomatik angajmanı olmuştur.

Diplomatik tanınırlığı elde etmeyi başaran yeni Suriye yönetiminin, dış politikaya yönelik bazı temel yaklaşımları belirmeye başlamıştır. Yeni yönetimin (1) jeopolitik okumalarının gerçekçi olduğu ve pragmatik bir şekilde hareket ettiği görülmektedir. Ülke çıkarlarını korumaya yönelik adımların en belirgin örneği Rusya ile ilişkilerde göze çarpmaktadır. Rusya ile olan tüm sorunlu geçmişe rağmen yeni yönetim, pragmatik bir ilişki geliştirmektedir. Diğer bir yaklaşım ise yeni yönetimin (2) dış politikada denge unsurunu gözetmesidir. Yeni Suriye yönetimi, tek bir ülkeye veya tarafa bağımlı kalmamaya çalışmaktadır. Üçüncü bir çıkarım ise, yeni yönetimin (3) söylem düzeyinde edilgen bir profil çizdiği ve anlaşmazlıkları müzakereler yoluyla çözümlenmeyi tercih ettiği; fakat müzakerelerin başarısız olması durumunda ulusal güvenliğini korumak için eskalasyona da hazır olduğudur. Dördüncü bir çıkarım ise, (4) Suriye'nin içinde bulunduğu ekonomik durumun dış politikayı etkileyen önemli bir unsur olduğu gerçeğidir. Yeni yönetimin ekonomiyi düzeltme arzusu, dış politikada önceliği olarak göze çarpmaktadır. Son bir çıkarım ise, yeni yönetimin (5) dış politikası için Suriye'deki devrim sürecinde bölgesel aktörlerin oynadıkları rollerin güven ilişkisinin temelini oluşturduğudur.